

ПРОФЕСОР ДР БРАНКО КРГА, ГЕНЕРАЛ У ПЕНЗИЈИ

ТРЕБА НАМ НОВА СТРАТЕГИЈА

Пред грађанима Србије ускоро ће се наћи нови Нацрт стратегије националне безбедности, који би требало јасно да утврди све оно што представља опасност по Србију, али и нека њена стратешка опредељења. Све док се нови документ не усвоји, важиће постојећа стратегија која је, по речима Бранка Крге, генерала, професора и аутора књиге „Стратегија националне безбедности у теорији и пракси“, и даље актуелна у делу решења које је својевремено, 2009. године, понудила. О новим претњама и понеким старим, о потреби да се изграде нови стратешки документи разговарали смо са генералом Кргом, који је још пре годину и по, завршавајући књигу о Стратегији безбедности, закључио да такав документ мора што пре бити направљен.

Шта Вас је навело да напишете студију „Стратегија националне безбедности у теорији и пракси“?

– На војном и цивилном школовању изучавао сам многе предмете који су се бавили најважнијим, односно стратегијским питањима у појединим областима. Обављајући високе дужности у систему националне безбедности, односно у Војсци, имао сам могућности да сагледам како се у пракси реализују ставови дефинисани у политичко-нормативним и стратегијско-доктринарним документима. После завршетка каријере у Војсци и на факултету јавила се жеља да своја сазнања и искуства оставим написана, с циљем да пружим извесни допринос побољшању националне безбедности и да наглашим развој стратегијске мисли у овој области.

Садашња Стратегија националне безбедности усвојена је 2009. године. У чему је она још актуелна, а у чему је превазиђена?

Наша политика националне безбедности дефинисана је у постојећој стратегији реално и свеобухватно. Назначене су обавезе појединих њених елемената, као што су спољна политика, економска, политика одбране, унутрашње безбедности... Постоји могућност да се и на другачији начин приступи дефинисању политике националне безбедности, то јест да се пође од кључних националних вредности, интереса и циљева, те да се њиховом реализацијом сагледава улога одређених институција – каже бивши начелник Генералштаба.

– Стратегија националне безбедности Републике Србије из 2009. године има историјски значај, јер је то први документ усвојен са таквим називом у нашој земљи. У време постојања Државне заједнице Србија и Црна Гора, 2004. године, усвојена је Стратегија одбране, а Стратегија националне безбедности није дефинисана, вероватно због сложеног функционисања те заједнице. Документ под називом Стратегија националне безбедности није постојао ни у време Југославије, већ је 1983. донета Стратегија оружане борбе, а 1987. године Стратегија општенародне одбране и друштвене самозаштите СФРЈ. Почетком деведесетих година, са распадом земље и другим променама, ове две стратегије постале су практично неважеће. Тако је наша земља, тада Савезна Република Југославија, ушла у велике проблеме очувања националне безбедности, укључујући и одбрану од агресије НАТО 1999. године, без кључног стратегијско-доктринарног документа.

Постојећа стратегија рађена је одговорно и стручно, тако да су многе њене одредбе и даље актуелне. То се односи, пре свега, на садржај, који обухвата: безбедносно окружење, изазове ризике и претње, националне вредности, интересе и циљеве у области безбедности, политику националне безбедности и систем националне безбедности. Такав садржај издржао је тест актуелности од десетак година. Међутим, неке одредбе, пре свега када се анализира безбедносно окружење, па и изазови, ризици и претње, донекле су превазиђени или непотпуни. То није слабост стратегије, већ је до тога дошло због бројних промена на глобалном и регионалном плану које је било тешко предвидети.

Шта су, према том документу, наши највећи безбедносни изазови и директне претње?

Шта су, према том документу, наши највећи безбедносни изазови и директне претње?

Снимио Јово МАМИЋ

ња, који се односи само Србију, јесте покушај отцепљења Косова и Метохије, што практично значи директни напад на територијални интегритет и суверенитет земље. Тај проблем ће очигледно још дуго представљати политички и безбедносни изазов, ризик, па и претњу.

Шта треба иновирати?

– У време кад је рађена постојећа стратегија нису биле актуелне овако снажне миграције и то треба дорадити. Има и других нових облика угрожавања, попут сајбер технологија и злоупотребе информационих технологија какве виђамо у последње време.

У том документу исказана је нада у успостављање мултиполарног света као решења за смањење безбедносних ризика, па и прилисака на Србију. Да ли је ипак свет на прагу и колико је наш стрављешки документ то реално сагледао?

– Тачно сте констатовали. У нашој стратегији исказана је нада да ће мултиполарни свет у настајању позитивно утицати на смањење безбедносних ризика. Међутим, пракса је показала да то није тако. У протеклој деценији одвијали су се многи процеси који иду у супротном правцу, тј. долази до заоштравања односа на глобалном плану и у многим регионима света. Ауторима наше стратегије било је тешко да предвиде сукобе на северу Африке у виду тзв. арапског пролећа, затим на Блиском истоку, у Украјини, па и на Далеком истоку. На основу изјава америчког лидера Трампа у његовој председничкој кампањи, појавила се извесна нада да би могло да дође до побољшања односа, пре свега између великих сила, што би се позитивно одразило на читав свет. Догађаји протеклих месеци додатно забрињавају мање земље и читаво мирољубиво човечанство. Ипак, мало је

– Безбедносни изазови, ризици и претње у нашој Стратегији националне безбедности могли би да се поделе на опште и специфичне. Општи облици угрожавања безбедности су они који се налазе и у многим другим стратегијама, а то су тероризам, оружани сукоби, корупција, криминал, незаконита пролиферација оружја, техничко-технолошке хаварије, еколошки проблеми итд. Специфични облик угрожава-

ског пролећа, затим на Блиском истоку, у Украјини, па и на Далеком истоку. На основу изјава америчког лидера Трампа у његовој председничкој кампањи, појавила се извесна нада да би могло да дође до побољшања односа, пре свега између великих сила, што би се позитивно одразило на читав свет. Догађаји протеклих месеци додатно забрињавају мање земље и читаво мирољубиво човечанство. Ипак, мало је

вероватно да би могло да дође до директног оружаног сукоба између САД и Русије уз употребу нуклеарног оружја. Свако звецкање оружјем великих сила доводи до опасности од оружаних инцидената (каких је већ било) и до тога да „спирала насиља“ почне да делује по својој логици.

Изгледа да је успостављање вишеполарног света незауостављив процес. Али то неће ићи једноставно. Сједињене Америчке Државе настојаће да и у таквим условима очувају статус доминантне силе, јер им то даје многе привилегије на које су протеклих деценија већ навикли. С друге стране, силе у опоравку или настајању, какве су Русија, Кина, Индија, а у одређеном смислу и исламски свет, свакако ће настојати да добију већу улогу у светским пословима, тако да те геополитичке супротности могу да доведу до нових сукоба.

Како су њакозване националне вредности обрађене у стратегији? Србији се стално замера национализам у политици. Стиче се утисак да ми, због лоших искустава из деведесетих, помало поистискујемо наше вредности. Шта у њом погледу може да се уради?

– У нашој стратегији постоји посебно поглавље под насловом „Националне вредности, интереси и циљеви“, што је свакако добро. Те вредности, како се наводи, произилазе из уставних одредби, што је такође логично. Међутим, да постоји национална стратегија и тај документ могао би да буде основ за дефинисање вредности, интереса и циљева у области безбедности. Не би било добро да се због неких лоших искустава из последње деценије прошлог века потискују националне вредности. Да се то не би десило, неопходно је стално афирмисати оно кључно – независност, суверенитет, територијални интегритет, слободу, мир, владавину права итд. Било би добро да се тим универзалним вредностима назначи и њихов ранг. То би било од помоћи и у практичном политичком деловању. На пример, ако би се на националном нивоу утврдило да је територијални интегритет кључна национална вредност, онда не би ни код једне генерације требало да буде дилеме око тога да ли ту вредност треба бранити или не.

Зашто немамо најважнији стратешки документ – политику Националне стратегије државе и шта би њајважнији суштински донео?

– Повремено неки наши највиши државни функционери, интелектуалци и други, када се суоче са озбиљним проблемом, с правом помињу да земљи недостаје визија или стратегија за наредних неколико деценија. Зашто је то тако, тешко је рећи. Било је више покушаја, али без успеха. Мислим да постоји извесни опрез да се према Србији опет не покрене критика, слично као што је било поводом појаве Начертанија из 1844. године или Меморандума САНУ из 1986. године. Поред тога, Србија је протеклих неколико деценија била суочена са великим проблемима, а има их и сада, тако да не би било ни једноставно утврдити многе ставове које би садржао такав документ. Међутим, ако би се томе приступило крајње одговорно, било би могуће да се дође до квалитетног текста визије или националне стратегије за наредних неколико деценија. То би, с једне стране, нашим грађанима и страним факторима омогућило да боље схвате шта Србија жели и како планира да то оствари, а с

друге стране, државним функционерима олакшало би доношење важних одлука, јер би имали снажну основу у ставовима националне стратегије. Тај документ садржао би, поред безбедности, и друге кључне сегменте као што су политички систем, односи са светом, економија, образовање, култура итд. Да такав документ постоји, била би олакшана и израда нове Стратегије националне безбедности Републике Србије.

Када се ујореде стратегије наших суседа, каква је слика безбедности на Балканском полуострву? Како нас ширеирају?

– Заједничка карактеристика стратегија свих суседних земаља јесте да се наглашава да оне теже просперитету, очувању дефинисаних вредности, интереса и циљева у области безбедности, пре свега мира, сарадње са другим земљама итд. Већина наших суседних земаља одлучила је да своју безбедност реализује у оквиру НАТО-а. Полазећи

од тога, логично је да у својим стратегијама афирмишу коалиционе принципе остваривања безбедносних интереса и циљева. Међутим, у пракси, када наступе проблеми, као што су масовне неконтролисане миграције, тероризам и слично, запажа се да многе земље настоје да то решавају у националним оквирима. То је значајна поука и за Србију – свака земља треба да уреди свој систем националне безбедности тако да поуздано очува и одбрани оно што је дефинисала као приоритетно.

Својевремено се ценило да ће Балкан, оријентацијом свих земаља са тог простора према ЕУ, престати да буде „буре барута“. Практика показује да су та оптимистичка очекивања била донекле нереална, јер се и даље појављују неспоразуми због раније нерешених проблема, мешања са стране или утицаја других кризних региона, пре свега са Блиског истока. Третман садашње Србије у стратегијама суседних земаља је, у основи, коректан. Али, у пракси то баш и није тако. Све суседне земље, изузев Румуније и Босне и Херцеговине, признале су самопроглашену независност Косова, чиме су се одредиле и према територијалном

интегритету Србије. Све то указује да на овим просторима ништа није дефинитивно завршено, да постоје бројни изазови, ризици и претње, што намеће потребу да се безбедности наше земље и даље поклања максимална пажња.

Шта се из стратегија националне безбедности великих сила може закључити? У ком правцу ће ићи свет?

– У стратегијама великих сила афирмисани су, очекивано, њихови национални интереси. Најновија стратегија САД, из јануара ове године, изгледа да је изневерила очекивања многих у свету који су се надали да би нова администрација могла да промени оштар курс према својим глобалним ривалима какви су Русија и Кина. Са друге стране, стратегије Русије и Кине су махом реактивне на америчка решења. Што се Европске уније тиче, она се залаже за мирно решавање свих спорова и инсистира на тези да је стварање безбедног окружења неопходан предуслов за развој. Према томе, треба очекивати да ће свет и у наредном периоду бити суочен са разним видовима конфронтација. То ће се вероватно испољавати у већ поменутих и новим видовима неспоразума по многим питањима у разним регионима света, па и на Балкану.

Каква је наша политика националне безбедности? Покушавамо да изградимо положај војно неутралне земље. С обзиром на наше окружење, хоћемо ли у време кризе?

– У постојећој стратегији наша политика националне безбедности дефинисана је реално и свеобухватно. Назначене су обавезе појединих њених елемената, као што су спољна политика, економска, политика одбране, унутрашње безбедности... Постоји могућност да се и на другачији начин приступи дефинисању политике националне безбедности, то јест да се пође од кључних националних вредности, интереса и циљева, те да се њиховом реализацијом сагледава улога одређених институција.

Србија се 2007. године определила за војну неутралност. Неки сматрају да би примеренији назив био војна нестврстаност. Имајући у виду традицију нестврставања у војне блокове, као и чињенице са каквим се проблемима Србија суочавала, чини се да је оријентација за војну неутралност била реална одлука. Међутим, има доста и оних који указују да је земља окружена чланицама НАТО-а и да ће тешко очувати војну неутралност. Мислим да ти аргументи нису кључни. Има и других земаља које су војно неутралне, а чланице су ЕУ – Малта, Кипар, Аустрија, Финска, Шведска и Република Ирска – и ништа им не фали. Уосталом, реаговање Србије на неке актуелне кризе последњих година показује да је војна неутралност добар атрибут суверене државе. У којој мери ће Србија афирмисати своју војну неутралност, зависи од многих спољних и унутрашњих чинилаца, од којих су најважнији добри односи са великим силама и суседима, затим, унутрашње јединство, просперитет и стабилност, као и изградња поузданог система националне безбедности.

У каквом су односу оријентација Србије према Европској унији и наша политика националне безбедности?

– Наша оријентација према Унији није никакав преседан и сметња. Ипак, познато је да су други фактори ту ва-

жнији, а пре свега решавање проблема Косова и Метохије. У књизи „Стратегија националне безбедности у теорији и пракси“ наведено је да, поред неутралности и чланства у војном блоку, постоје и друге могућности избора, као што су партиципација у безбедносним структурама ЕУ, ако се те снаге формирају како се најављује, затим учешћем у неким универзалним безбедносним структурама попут ОЕБС-а или на другој основи. Није искључено ни да Србија свој неутрални статус подржи и посебним аранжманом са неком земљом или земљама. У будућности су могуће разне комбинације и модели реализације безбедности и одбране, па и то треба имати у виду.

Имамо ли алтернативу када су у питању повезивања на ширем геополитичком и економском плану?

– У нашем јавном дискурсу често се тврди да „ЕУ нема алтернативу“. Међутим, развој догађаја последњих година и ставови појединих европских земаља и форума око Косова и Метохије, као и недавна изјава француског председника Макрона о томе да ЕУ мора да се реформише пре него што прими нове чланове, указује да је неопходна и алтернатива. До тога може да дође и мимо воље Србије. На пример, ЕУ може да се распадне или трансформише у модел који више не би био привлачан за нове чланове. Затим, европске структуре могу одлучити да не примају нове чланове. А када је у питању Србија, могу да поставе такве услове, пре свега у вези са Косовом и Метохијом, које наша земља неће моћи или хтети да испуни. Алтернатива чланству у ЕУ може да буде нека врста регионалног повезивања националних држава, а у перспективи је могућа и нека врста евроазијских интеграција или неутралност у политичкој и економској сфери.

Последњих година видимо нови интервенционизам, бројне ратове, такозване демократске револуције. Где је то место Србије и како ће се све то одразити на нас?

– Нажалост, ситуација у свету наставља да се компликује. Уместо мира и сарадње на решавању заједничких проблема, као што је сиромаштво, еколошке промене и друго, настављају се разни видови конфликта. Очигледно је да делују многе геополитичке супротности у борби за неке привилегије. На сцени су, како сте навели, нови интервенционизам, затим тзв. демократске револуције, хибридни ратови, асиметрични ратови, антinationални глобализам, злоупотребе информационих технологија, креативни хаос у појединим регионима итд. Све са циљем да силе сачувају своје позиције у појединим деловима света или да не дозволе ривалима преузимање утицаја.

Србија нема обавезу да учествује у било ком облику интервенционизма и у томе се види предност статуса војне неутралности. То, међутим, не значи да нашу земљу мимоилазе негативни утицаји кризних процеса. То се одражава на више начина, од повећаног броја миграната, могућих реакција наших грађана повратника са разних ратишта, до пораста криминала, угрожавања енергетске сигурности, укидања пословних веза и економских последица. Ситуација није нимало повољна, али ако се пажљиво прати и анализира, Србија има могућност да избегне многе негативне утицаје на своје интересе. ■

Милена МИЛЕТИЋ